

Олександр Титарчук

Бачення Москвою ролі та місця ОБСЄ в урегулюванні кризи в Україні

РФ продовжує активно використовувати потенціал ОБСЄ для досягнення власних цілей в рамках конфлікту в Україні. Накопичений Організацією досвід щодо здійснення «звичного» для неї кризового менеджменту з деескалації конфліктів, орієнтованого на їх «замороження», відповідає стратегічним намірам Кремля.

Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) залишається одним із основних міжнародних гравців, потенціал кризового менеджменту якого задіяний в урегулюванні кризової ситуації в Україні та навколо неї. Разом з цим, на фоні загального позитивного внеску, практична ефективність ОБСЄ викликає низку нарікань, у т.ч. й у офіційного Києва. Відсутність стратегічного бачення ролі та місця ОБСЄ часто є основною причиною згаданих негативних оцінок та призводить до невиправданих втрат на зовнішньополітичній арені.

В якості своєрідного прикладу стратегічного бачення ролі та місця ОБСЄ в рамках урегулювання кризи в Україні пропонується розглянути узагальнений аналіз підходів до цієї проблематики офіційної Москви, висловлених у контексті проголошених Белградом власних пріоритетів головування в ОБСЄ у 2015 році.

Врегулювання конфлікту в Україні та навколо неї посіло чинне місце серед згаданих пріоритетів, поступившись першістю тематиці підготовки гідного внеску у завершення реалізації процесу «Гельсінкі+40» у світлі 40-ї річниці підписання Гельсінського Заключного Акту. При цьому наголос робився на важливості дотримання країнами-учасниками колишніх спільних традицій, спільної історії, врахуванні їх впливу на розвиток взаємовідносин між країнами-учасниками тощо. Переважне значення приділялося також розвитку діалогу та пошуку компромісу при вирішенні будь-якого конфлікту, що також можливо визначити у якості центрального принципу, на

якому базуватиметься підхід Сербського головування до врегулювання кризи в Україні.

Оголошені Белградом «Українські пріоритети» стосувалися таких основних аспектів:

- підтримання мирного процесу врегулювання, розвиток діалогу з основними задіяними сторонами, сприяння припиненню вогню через призупинення всіх ворожих дій сторін;
- імплементація Мінських домовленостей всіма сторонами із залученням потенціалу Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ (СММ) у рамках її існуючого мандату, а також продуктивна подальша робота Тристоронньої контактної групи з імплементації Мінських домовленостей тощо.

Як додаткова перевага в рамках сприяння врегулюванню конфлікту відзначалася наявність у Белграда «дружніх» стосунків з усіма зацікавленими гравцями, у першу чергу РФ, Україною та ЄС.

Анексія РФ Криму майже не згадувалася в офіційних виступах делегацій, окрім заяв України та ЄС. Не становить тут виключення і Сербське головування, яке, скоріше за все, не має наміру порушувати це питання у найближчому майбутньому, підіграючи на руку Москві.

Російська сторона загалом підтримує вищенаведені основні пріоритети українського врегулювання, оголошені Белградом, продовжуючи робити акцент

на тому, що конфлікт в Україні носить виключно внутрішній характер. Здекларовані РФ підходи до врегулювання кризи в Україні безперечно знайшли своє відображення у проголошених Сербією пріоритетах та базових принципах головування в ОБСЄ. При цьому російська сторона «по дружньому» інтерпретувала згадані базові принципи, як такі, що сприяють відновленню довіри в рамках ОБСЄ. Таке відновлення довіри вважається Москвою найважливішим завданням, без вирішення якого неможливо врегулювати конфлікт в Україні та забезпечити мир на європейському континенті у форматі «єдиного та неподільного простору безпеки від Атлантики до Тихого океану».

Значна увага приділяється Кремлем діяльності СММ, підкреслюється її важлива роль у процесі врегулювання. До основних завдань СММ, зокрема, віднесено забезпечення становлення в Україні громадянського миру та порядку, просування інклюзивного національного діалогу за участю всіх регіонів та політичних сил України, реалізація глибокої конституційної реформи тощо. Особливий наголос зроблено на сприянні дотриманню перемир'я, припиненні вогню, вирішенні гуманітарних питань, звільненні затриманих осіб, а також проведенні розслідування порушень прав людини, включаючи події на «Майдані», в Одесі та Маріуполі.

Підтвердила Москва й свою зацікавленість у результатах імплементації ініціатив Белграда щодо відзначення 70-ї річниці закінчення Другої світової війни у контексті протидії націоналізму та неонацизму.

На такому «дружньому» фоні запропонованих Белградом пріоритетів не викликає здивування й досить висока позитивна оцінка Москвою ролі ОБСЄ у врегулюванні конфлікту в Україні. ОБСЄ вважається Кремлем одним із незамінних елементів системи загальної безпеки, здатним відіграти унікальну роль, особливо в кризові часи (якщо це, відповідно, співпадає з імперським інтересами - неважко здогадатися).

Так, на думку Кремля, історична місія ОБСЄ полягає у виконанні функцій своєрідного мосту, який з'єднує Схід та Захід, як це було у минулому. Імплементація процесу «Гельсінкі+40» також вважається ключовим напрямком діяльності ОБСЄ у 2015 році. Російська сторона покладає певні надії на можливий внесок Ради видатних осіб ОБСЄ з питань європейської безпеки у результати згаданого процесу. При цьому акценти робляться на стратегічних питаннях, серед яких з'ясування причини теперішньої кризи європейської безпеки та пошук шляхів виходу, аналіз загроз безпеці, визначення ролі та місця ОБСЄ

в системі Європейської безпеки тощо. До ключових принципів ОБСЄ, яких повинні дотримуватися всі країни-учасниці, Москва відносить невтручання у внутрішні справи та недопустимість підривної діяльності, спрямованої на повалення правлячих режимів (жодного слова не сказано про порушення суверенітету та територіальної цілісності).

Заслугує на увагу на перший погляд несуттєва різниця щодо розбіжностей у формулюваннях, зокрема назви Тристоронньої контактної групи з імплементації Мінських домовленостей, яка у російському варіанті називається просто Контактна група, без додатку «Тристороння», що, мабуть, недвозначно передбачає якийсь інший, більш ширший формат цієї групи, який – не важко здогадатися...

Діяльність Спеціальної спостережної місії ОБСЄ на російсько-українському кордоні, не дивлячись на настирливі нагадування більшості делегацій країн-учасниць, взагалі не згадувалася ні Белградом, ні Москвою, що може свідчити про обмеження перспективи подовження мандату згаданої місії у найближчому майбутньому та «туманні» перспективи будь-якого контролю над значною ділянкою кордону з РФ на сході України.

Що стосується діяльності СММ, то тут, навпаки, можливо очікувати нових «демократичних» ініціатив РФ щодо внесення змін до мандату місії, орієнтованих на відслідковування перебігу внутрішньої ситуації в Україні та відповідному її трактуванні. Як не дивно, але всі ці ініціативи певним чином нагадують не зовсім успішні напрацювання Швейцарського головування в ОБСЄ, що продовжують активно «копіюватися» Москвою (розвиток політичного діалогу на Донбасі у розрізі дискусії по децентралізації тощо).

Хотілося б також відзначити певне пом'якшення риторики США по відношенню до агресивних дій РФ в Україні, що також позначається на російській позиції та практичних діях у рамках ОБСЄ. Поле для маневру американської сторони у взаєминах з Кремлем та Сербським головуванням, у т.ч. й щодо українського врегулювання, полягатиме, скоріше за все, у площині Косовського питання та здатності Белграду до відповідних політичних кроків на цьому напрямку. Російська ж сторона також активно експлуатуватиме Косовську тематику, яку наразі приберігає у якості запасного важелю тиску та засобу нейтралізації опонентів у ході опосередкованого досягнення власних цілей на сході України, якщо для цього буде така необхідність.

Отже, з формальної точки зору, всі російські потуги виглядають досить «пристойно» та інтегруються у

загальне русло дій Белграда, як керманіча ОБСЄ у поточному році. Що ж стосується суті, то вона приховується все ретельніше та витонченіше, проходячи певну еволюцію та адаптуючись до нових безпекових реалій. На жаль, такої стратегічної адаптивності не відслідковується у діях української сторони, яка, часто-густо, починає відігравати роль гравця за чужими правилами через відсутність власних.

Таким чином, Москва, вдало маніпулюючи механізмами ОБСЄ та залучаючись підтримкою низки про-

відних країн-учасниць і Діючого Головування, продовжує досить ефективно використовувати наявний потенціал ОБСЄ для захисту власних інтересів, у т.ч. у рамках конфлікту в Україні. Прийняття низки пролобійованих Кремлем рішень, які надають формальну можливість Організації здійснювати «звичний» для неї кризовий менеджмент з деескалації конфліктів, переводячи їх у т.зв. «заморожений стан», відповідає стратегічним намірам Кремля.

Про автора:

Олександр ТИТАРЧУК - науковий співробітник Інституту зовнішньої політики Дипломатичної Академії України (ІЗП), магістр військового управління та міжнародних відносин, кандидат військових наук (2008). З 2002 по 2006 роки - військовий радник делегації України в ОБСЄ, радник міністра закордонних справ України (2007). З листопада 2013 року представляє інтереси ІЗП у рамках неформальної Аналітичної мережі країн-учасниць ОБСЄ - OSCE Network. Автор більше 30-ти наукових статей та співавтор 10-ти прикладних досліджень з питань Європейської безпеки.

East European Security Research Initiative (EESRI) – неформальна дискусійна, аналітична та інформаційна міжнародна платформа, що має на меті об'єднати зусилля експертів та науковців з різних країн, зацікавлених у пошуку ефективних шляхів зміцнення безпеки Східної Європи, як найбільш вразливої в сучасних умовах складової загальноєвропейської безпеки.

Наведені в публікації оцінки та погляди відображають особисту точку зору авторів і можуть не збігатися з позицією EESRI.

© East European Security Research Initiative, 2015